

බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා එහි අරමුණු

## The Foundation and Objectives of Buddhist Ethics

මැදවව්වියේ සංඝානන්ද හිමි

### **Abstract**

In terms of Buddhism, there is not an argument that it is a doctrine that flourished with the features of ethics. The main ambition of the Buddha was to create a moral society and the practices which related to a moral society can be seen mostly in the discourses. This research is based on the foundation and objects of Buddhist ethics. The research methodology is referred to as the bibliography research method, and it uses the library and internet sources to get advice and assistance from well-known experts in the field. The purpose of this research paper is to study the foundation and objects of Buddhist ethics. Buddhist explanation of good deeds and bad deeds (puñña, pāpa) is sophisticated beyond the explanation of Western ethics. The social activities related to the self, altruism and free will are rendered to the person, and the ideal life is revealed on the concept of good deeds and bad deeds (puñña, pāpa). The main object of the Buddhist ethics called Enlightenment (Nibbāna) has been revealed through the Threefold Trainings (Tīsikkhā) morality, concentration and wisdom.

**Keywords:** Buddhist ethics, self, altruism, Threefold Trainings, Noble Eightfold Path

හැඳින්වීම

බුදුදහම වනාහි ආචාර විද්‍යාත්මක අංගයන්ගෙන් සුපෝෂිත දහමක් බව අවිවාදාත්මක කරුණකි. සදාචාර සම්පන්න සමාජයක් බිහි කිරීම බුදුන් වහන්සේගේ මුඛ්‍ය පරමාර්ථය වූ අතර, ඒ සඳහා අවශ්‍ය කෙරෙන පිළිවෙත සූත්‍ර දේශනාවන් තුළ සුලබව දැක ගත හැක. මංගල, ව්‍යග්ඝපජ්ජ, සීගාලෝවාද, පරාභව, වසල වැනි සූත්‍රයන් මීට නිදසුන් වේ. දුරාවාරය බැහැර කර සදාචාරය ඉස්මතු කරන බුදුදහම ගිහි-පැවිදි කොයි කාටත් සාංසාරික ජීවිතයේ අර්ථ සිද්ධිය, සන්තුෂ්ඨිය මෙන් ම විධිමත් පැවැත්ම උදෙසා ‘මිච්ඡා’ යන අවැඩ දායක වරණයෙන් මිදී ‘සම්මා’ යන වැඩදායක වරණයෙහි යෙදීමට උගන්වනු ලබයි. එහි දී ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයට සුවිශේෂී තැනැක් හිමි වේ.

බටහිර ආචාර විද්‍යාවේ හොඳ-නරක සංකල්පයට එහා ගිය බැරැරුම්, ගැඹුරු එමෙන් ම සුවිශේෂී විග්‍රහයක් බෞද්ධ විග්‍රහය තුළ දැක ගත හැකි ය. සීල, සමාධි, ප්‍රඥා යන ත්‍රිශික්ෂාව ඔස්සේ බෞද්ධ සදාචාරයේ අරමුණ වන නිර්වාණ මාර්ගය පෙන්වා දෙන අතර, ස්වච්ඡන්දතාවය පදනම් කරගෙන සමාජ ක්‍රියාකාරකම්වල වගකීම් පුද්ගලයාට ම පැවරීමටත්, පුඤ්ඤ-පාප සංකල්පයන් ඔස්සේ අර්ථාන්විත ජීවන රටාව පෙන්වා දී ඇත.

හොඳ නරක යන මිනිස් කල්කියාවන් අර්ථ ගන්වමින් බුදුසමය තුළ භාවිත වී ඇති ආචාරාත්මක ව්‍යවහාරයන් රාශියකි. පුඤ්ඤ, පාප, කුසල, අකුසල, යන යෙදුම් මේ අතර ප්‍රධාන වේ. එම අර්ථයෙන් ම සාර-අසාර, සාධු-අසාධු, සාවජ්ජ-අනවජ්ජ, ධම්ම-අධම්ම, කරණිය-අකරණිය, සුක්ක-කණ්භ, සුක්කත-දුක්කත යනාදී ව්‍යවහාර රාශියක් හොඳ-නරක හැඳින්වීම සඳහා යෙදී තිබේ. (මේධානන්ද හිමි, 2013: 16)

බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාත්මක විග්‍රහය ඉදිරිපත් කිරීමට මත්තෙන් ආචාර විද්‍යාව යන වචනයෙහි වචනාර්ථ විග්‍රහය සලකා බැලීම යෝග්‍ය වේ. ආචාර විද්‍යාවට ඉංග්‍රීසි භාෂාවේ යෙදෙන වචනය වනුයේ Ethics යන්නයි. මෙම වචනාර්ථ විග්‍රහය මෙලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය.

- Ethics යන වචනයෙන් සදාචාර ප්‍රතිපත්ති, ආචාර ධර්ම විද්‍යාව, සදාචාරමය, සුශීල යන අරුත් ගම්‍ය වේ. (මලලසේකර, 2007: 371)
- ‘ආචාර’ යන්නෙන් චාරිත්‍රය, හැසිරීම, ආචාර සම්පන්න කුලපුත්‍රයා, යහපත් හැසිරීමෙන් යුත් කුලපුත්‍රයා යන අරුත් දෙන බව සිංහල මහා අකාරාදියේ දක්වා ඇත. (රේචන හිමි, 2001: 67)
- ඉංග්‍රීසි-පාලි ශබ්දකෝශයේ ‘Ethiċ’ යන්නට අරුත් දක්වා ඇත්තේ නීතිය, නීති සංස්ථාව, ආචාර, චාරිත්‍ර හා චාරිත්‍ර විධි යනුවෙනි. (Piyathissa thero, 1949: 216)
- සදාචාර විද්‍යාව, මානව රාජකාරියේ මූල ධර්ම, සදාචාර කටිකාවේ තර්කනය සමග කටයුතු කරන දැනුමේ ශාඛාව, සදාචාර විද්‍යාවේ සමස්ත ක්‍ෂේත්‍රය, කිසියම් නායකයෙකුගේ හෝ වින්තන පාසලක සදාචාරාත්මක මූලධර්ම හා ක්‍රමය, කිසියම් පුද්ගලයකු මෙහෙයවන සදාචාරාත්මක මූල ධර්ම, මිනිස් ජීවිතයේ යම් වෘත්තියක හෝ ක්‍ෂේත්‍රයක පිළිගත් වර්‍යා නීති යන අරුත් ද මෙම පදය තුළින් අර්ථවත් වෙයි. (Brown (edit), 1993: 856)
- මිනිසුන්ගේ ක්‍රියාවන් විස්තර කිරීමේ දී ‘හොඳය’, ‘නරකය’, ‘හරිය’, ‘වැරදිය’ යන වචන අප ව්‍යවහාර කරන්නේ කුමන අදහසකින්දැයි විචාරාත්මකව පරීක්ෂා කිරීම ආචාර ධර්මයන් අපේක්ෂා කරනු ලබන කාර්යයයි. ආචාර ධර්මයෙහි ලා ඵසේ විස්තර කළ හැකි දැ පුද්ගලයකු විසින් හිතා මතා කරනු ලබන ක්‍රියා වන හෙයින් ඒ ක්‍රියාවන් ඇගයීමෙහි දී කතෘහුගේ වර්තය පිළිබඳ පරීක්ෂණ බටහිර රටවල ආරම්භ කළ ශ්‍රීකවරුන් වර්තය යන තේරුමට ව්‍යවහාර කළ ‘Ethos’ යන වචනයෙන් ආචාර ධර්මය යන තේරුම ඇති ‘Ethics’ යන ඉංග්‍රීසි

වචනය හිත්ත වී තිබේ. (හෙට්ටිආරච්චි, 1965: 422)

**සාහිත්‍ය විමර්ශන**

ඉරෝමි ආරියරත්න මහත්මිය විසින් (2017) රචනා කරන ලද බෞද්ධ සුඛ සංකල්පය හා ආචාරධර්ම යන කෘතියෙහි දක්නට ඇත්තේ ‘සුඛ’ යන වචනය පිළිබඳ දීර්ඝ විග්‍රහයකි. එහි බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාව සම්බන්ධයෙන් ද කරුණු ඉදිරිපත් වී ඇති නමුත් එහි ඇත්තේ අල්ප වශයෙනි. ස්චාර්ථය, පරාර්ථය වැනි සංකල්පයන් පිළිබඳ විස්තර එහි දක්නට නො ලැබේ.

ධර්මසේන හෙට්ටිආරච්චි මහතා විසින් (2006) රචනා කරන ලද බෞද්ධ සදාචාරය නම් ග්‍රන්ථයෙහි ද බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාත්මක සංකල්පයන් පිළිබඳව තොරතුරු ගැබ් වී ඇති නමුත් එහි බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා අරමුණු පිළිබඳව තොරතුරු දක්නට නොලැබේ. එහි සදාචාර සම්පන්න දිවියක් ගත කරන්නේ කෙසේ ද යන්න පිළිබඳව පමණක් තොරතුරු අනාවරණය කර ඇත.

දේවාලේගම මේධානන්ද හිමියන් විසින් උන්වහන්සේ විසින් සිදු කර ඇති පර්යේෂණ ලිපි සංගෘහිත කර ප්‍රකාශනයට පත් කරන්නට යෙදුණ (2013) බෞද්ධ අධ්‍යයන ලිපි නම් ග්‍රන්ථයෙහි පළමු පර්යේෂණ ලිපිය වන්නේ බුදුසමය හා ආචාරාත්මක ඇගයුම් යන්නයි. එම ලිපියෙහි දක්නට ලැබෙන්නේ ආචාරාත්මක සංකල්ප පිළිබඳව විනා බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා අරමුණු පිළිබඳව නො වේ. එම ලිපියෙහි වැඩි අවධානයක් පුඤ්ඤ-පාප, කුසල්-අකුසල් කෙරෙහි යොමු කර ඇත.

**පර්යේෂණ ගැටලුව**

බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා අරමුණු මොනවා ද?

**පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය**

වඩාත් ගුණාත්මක භාවයෙන් යුක්ත පර්යේෂණයක් සිදුකිරීම සඳහා මෙහි දී භාවිත කරනු ලබන ක්‍රමවේදය වන්නේ ග්‍රන්ථ සන්ධාර පර්යේෂණ ක්‍රමවේදයයි. එහි දී ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ර හා ද්විතීක මූලාශ්‍ර මගින් දත්ත රැස් කරමින්, එම දත්ත විශ්ලේෂණය කරමින් වඩාත් ඵලදායී මට්ටමින් මෙම පර්යේෂණය සිදු කරනු ලබයි.

**පර්යේෂණ අරමුණ**

බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා එහි අරමුණු පිළිබඳව අධ්‍යයනය කිරීම.

**පර්යේෂණයේ වැදගත්කම**

මෙම පර්යේෂණය තුළින් බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම පිළිබඳව මෙන් ම අරමුණු පිළිබඳව ද අවබෝධයක් ලබා ගැනීමට හැකියාව ලැබේ.

**සාකච්ඡාව**

බුදුසමය අවධාරණය කරනු ලබන්නේ සදාචාර සම්පන්න ජීවිතය මිනිසාගේත්, සමාජයේත් පිරිසිදු බව ඇති කරන්නා වූ ද, මිනිසාට නිවන අවබෝධ කරගැනීමට ඇති පහසු මාර්ගය බවයි. සදාචාර සම්පන්න නො වන සමාජය නොයෙක් සමාජ ගැටලු බිහි වීමට හේතුවක් බව අග්ගඤ්ඤ සූත්‍රයේ සඳහන් වේ. එහි දැක්වෙන අන්දමට පිළිවෙලින් කිරි යොදයක් බඳු වූ පඨවිය, බදාලතා හා ස්වයංභාන හැල් වී ආහාර අනුභව කළ සත්ත්වයින් තෘෂ්ණාව නිසා ම අනුන්ගේ ආහාර සොරා ගනිමින් අනුභව කරන්නට විය. මේ නිසා සොරකම, මුසාව, දඬුවම, අවිආයුධ නිපදවීම, ප්‍රාණඝාතය වැනි සමාජ ගැටලු මෙම සන්නිධිකාර තත්ත්වය නිසා උත්සන්න විය. මෙම තත්ත්වය කරණ කොට ගෙන බුද්ධිමත් පිරිස් ඒකරාශී වී මෙම ගැටලු සමනය කිරීම සඳහාත්, එවැනි අයට දඬුවම් දීම පිණිසත් තමන් අතුරෙන් රූප

සම්පන්න, ජව සම්පන්න පුද්ගලයකු පත් කරගන්නා ලදී. මහජන සම්මතයෙන් ඒ පුද්ගලයා පත් වූ හෙයින් ඔහු ‘මහා සම්මත’ යනුවෙන් හැඳින්වූහ.

මහාජනසම්මතෝති බො වාසෙට්ඨා මහාසම්මතො මහාසම්මතොත්චෙව පයමං අක්ඛරං උපනිබ්බත්තං (දී. නි. III, අග්ගඤ්ඤ සූත්‍රය, 2005: 156)

**ස්වාථ්ථය හා පරාථ්ථය**

සදාචාරවත් ජීවිතයක් ගත කිරීමටත්, හොඳ-නරක තේරුම් ගෙන ඒ අනුව කටයුතු කිරීමටත් කරන ක්‍රියාවල මූලික වගකීම කරන්නාට ම පැවරීමට බෞද්ධ විග්‍රහය ඉදිරිපත් වන්නේ පුද්ගල ස්වච්ඡන්දතාවය (free will), නිදහස අගයමිනි. යහපත් ක්‍රියා කොට යහපත් ප්‍රතිඵල ද, අයහපත් ක්‍රියා කොට අයහපත් ප්‍රතිඵල ද අත්විඳිය හැකි නමුත් මුඛ්‍යාර්ථයෙන් ම යහපත අපේක්ෂා කරන මිනිසා අයහපතින් හෝ සිය අපේක්ෂා මුදුන්පත් කර ගැනීමට නොසර්ගිකව ම ක්‍රියා කරන්නේ ය. තමන් හා අනුන් (අන්ත - පර) යන ද්වයතාව අතර හේදය පුළුල් වී ඇත්තේ මේ නිසා ය. ආත්මවාදී දෘෂ්ටියකින් තමා හා අනුන් යන ගැටලුවට පිළිතුරු ලබා ගත නො හැකි බව පෙන්වා දෙන බුදුසමය සදාචාර ක්‍රියාවන්හි දී එකී දෘෂ්ටිවලින් ප්‍රවේශම් වීමට ද උපදෙස් ලබා දී ඇත්තේ එබැවිනි. නිදසුනක් ලෙස ආත්මවාදී දෘෂ්ටියට වැඩි නැඹුරුවක් දක්වන පුද්ගලයා සමාජය තුළ තම යහපත පමණක් සලකන නමුත් අන්‍යයන්ගේ යහපත නො තකන්නේ ය. ආත්මවාදී පදනමට ප්‍රතිපක්ෂව කටයුතු කරන්නා තම යහපත ද නොතකා අන් අයගේ යහපත පමණක් සලකයි. මෙම අන්තවාදී පිළිවෙත් දෙක ම බැහැර කරන බුදුසමය සමාජ සදාචාරය තුළ උභයාර්ථ සාධනයෙහි ම උපයෝගීතාව අවධාරණය කරනු ලබයි.

අත්තදත්ථං පරත්ථෙත - බහුනාපි න භාපයෙ

අත්තදත්ථමභිඤ්ඤාය - සදත්ථ පසුතො සියා (ධම්මපද, අන්ත වග්ග, 10 ගාථාව)

මේ අනුව පෙනෙන්නේ බුදුදහම තමාගේ දියුණුවත් (ස්චාර්ථය), අනෙකාගේ දියුණුවත් (පරාර්ථය) සැලකිල්ලට ගන්නේ හුදු සමාජ විද්‍යාත්මක කරුණක් හැටියට හෝ භෞතික කරුණක් හැටියට හෝ නො වේ. එහි ගැඹුරු ආධ්‍යාත්මික පදනමක් ද තිබේ. ලෝකයේ පුද්ගලයෝ සතර දෙනෙක් වෙති. එනම්,

1. තමාටත් අනුන්ටත් හිත පිණිස නො පිළිපත් පුද්ගලයා (නෙව අත්තහිතාය පටිපන්නො නො පරහිතාය)

2. අනුනට හිත පිණිස කටයුතු කළත් තමාට හිත පිණිස නො පිළිපත් පුද්ගලයා (පරහිතාය ච පටිපන්නො නො අත්තහිතාය)

3. තමාට හිත පිණිස පිළිපත් නමුත් අනුනට හිත පිණිස නො පිළිපත් පුද්ගලයා (අත්තහිතාය ච පටිපන්නො නො පරහිතාය)

4. තමාටත් අනුන්ටත් හිත පිණිස පිළිපත් පුද්ගලයා (අත්තහිතාය ච පටිපන්නො පරහිතාය ච) (අං. නි. 1, තික නිපාතය, ආනන්ද වග්ගය, 1 සූත්‍රය, 2004: 382)

මෙයින් තමාටත් අනුන්ටත් වැඩ පිණිස නො පිළිපත් පුද්ගලයා ගමේත්, කැලයේත් දර ගොඩට නො ගැනෙන දෙකෙළවර ගිණිගත් මැද අසුවියෙන් තැවරුණ දර කොටයක් වැනි ය. දෙවැන්නා පළමු වැන්නාට වඩා හොඳ ය. තුන්වැන්නා මුල් දෙදෙනාට වඩා හොඳ ය. සිව්වැන්නා වඩාත් ශ්‍රේෂ්ඨ ය. තමා රාග, ද්වේෂ, මෝහ ප්‍රභාණයට පිළිපත් අයෙකු හැටියට අන්‍යයන් ද ඉන් මුදවාලීමට කටයුතු කිරීම මෙහි ස්චාර්ථය හා පරාර්ථයයි. ලෞකික වශයෙන් ගැනෙන පරාර්ථ වර්ධාව නිවැරදි වීමටනම් මේ ගුණ පදනම අවශ්‍ය ය. එසේ නොමැති තැන ජනතා සේවය අත්වැල් බැඳගන්නේ භොරකම්, මැරකම් සමග ය.



මිනිසාගේ ස්වාමිත්වය තහවුරු කරමින් බාහිර අධිකාරයක පැවැත්ම බුදුසමයෙන් ප්‍රතික්ෂේප වන ආකාරය මෙහිදී තේරුම් ගත යුතු ය. අධිකාරය (Authority) යනුවෙන් ආගමික සදාචාර ක්ෂේත්‍රයෙහි අදහස් කරනුයේ මිනිසාගේ ශක්තිය ඉක්මවා මිනිසාට බාහිර වශයෙන් සිට මිනිසා කෙරෙහි බලපාන්නේ යැයි පිළිගන්නා පුද්ගලයකු හෝ ධර්මතාවයකි. එවන් ආධිපත්‍යයක් පිළිගැනීම යනු මිනිසාගේ වටිනාකම ප්‍රතික්ෂේප කරලීමකි. අංගුත්තර නිකායේ තිත්ථායතන සූත්‍රයෙහි බුද්ධ කාලයෙහි මිනිසා කෙරෙහි අධිකාරීත්වයෙන් බලපාන්නේ යැයි සැලකුණු සංකල්ප තුනක් පිළිබඳව සඳහන් වේ.

1. සබ්බං පුබ්බේකතභේතුවාද - සියලු සුව දුක් වින්දන පූර්ව කර්ම භේතුවෙන් සිදුවේය යන පිළිගැනීම.
2. සබ්බං ඉස්සරනිම්මාණවාද - සියලු සුව දුක් වින්දන ඊශ්වර නිර්මාණ භේතුවෙන් හෙවත් නිර්මාතෘ දෙවියෙකුගේ බලපෑමට යටත්ව සිදුවේය යන පිළිගැනීම.
3. සබ්බං අභේතු අපච්චයවාද - සියලු සුව දුක් වින්දන අභේතුකව අප්‍රත්‍යාව පූර්ව නිශ්චිත අකාරයකට සිදුවේය යන පිළිගැනීම.

මේ අධිකාරයන් පිළිගැනීමේ දී සිදුවන්නේ පුද්ගලයාට ස්වතන්ත්‍රව ක්‍රියාත්මක වීමට ඇති අවකාශ ප්‍රතික්ෂේප වී යාමයි. එහි දී මිනිසා යම් ක්‍රියාවක් කරන්නේ නම් එය මිනිසාගේ නිදහස හා වගකීම මත සිදුවන්නක් නොව පූර්ව කර්ම භේතුවෙන් හෝ නිර්මාතෘ දෙවියෙකුගේ බලපෑමෙන් හෝ අභේතුකව හෝ සිදු වූවකැයි පිළිගැනීමට සිදු වේ. බුදුසමය මිනිසා මෙවන් අධිකාරයට යටත් කරන්නේ නැත. ඒ අධිකාරය බැහැර කරන්නේ කවර පදනමක් මත ද යන්න විමසා බැලිය යුතු ය. මිනිසා කය, වචනය හා සිත යන ත්‍රිදොරින් අකුසල කර්මයක් කරන්නේ නම් ඒ ක්‍රියාවන් ද පූර්ව කර්ම භේතුවෙන් හෝ ඊශ්වර නිර්මාණ භේතුවෙන් හෝ අභේතුකව හෝ සිදුවන ඒවා විය යුතු ය. එහි දී ඒ ක්‍රියාවන් පුද්ගලයාගේ නිදහස මත සිදු නොවූ ඒවා බැවින්

ඒ පිළිබඳ වගකීමක් මිනිසාට නැතිවිය යුතු ය. මෙබඳු මතයක් පිළිගැනීම ස්වභවයේ අධිෂ්ඨානයකින් යුතුව අර්ථවත් ආගමික උත්සාහයක් දැරීමට ඇති අවකාශ ප්‍රතික්ෂේප කරලීමකි.

සියලු බාහිර අධිකාරයන්ගෙන් නිදහස් කර මිනිසා වෙත ස්වාමීත්වයක් පිරිනැමෙන්නේ බුදුසමයෙනි. පුහුදුන් පුද්ගලයා තමාගේ වගකීම තමා ම දැරීම වෙනුවට කිසියම් බාහිර බලවේගයකට අවනත වීමට කැමති වුවත් සත්ත්වයා පිළිබඳ පැවැත්මේ හේතු-ඵල නියාමයට අනුව එවන් අධිකාරයක් අපේක්ෂා කළ නො හැකි ය. බුදුන් වහන්සේ ශාස්තෘත්වයෙන් පිළිගන්නේ ගැලවුම්කරුවකු ලෙස නොව විමුක්ති මාර්ගෝපදේශකයකු වශයෙන් පමණි. කාර්යසාධනයෙහි වගකීම හා අයිතිය පිරිනැමෙන්නේ පුද්ගලයාට ය.

බ්‍රාහ්මණ වින්තනය තුළ වේද සාහිත්‍යය අධිකාරය හෙවත් ආප්ත ප්‍රමාණය වශයෙන් පිළිගැනුන බාහිර අධිකාරයකි. පුහුදුන් සමාජය පුද්ගලයාගේ ක්‍රියා කුසල-අකුසල වශයෙන් විනිශ්චය කිරීමට උපයෝගී කරගත් බාහිර සාධක දහයක් කාලාම සූත්‍රයෙන් ප්‍රතික්ෂේප කර තිබේ. ඒ අනුව විඤ්ඤපුද්ගලයකු වශයෙන්, සත්‍යානුරක්ෂණයෙහි නියැලෙන්නෙකු වශයෙන්, යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් යුතු වූවෙකු වශයෙන් කුසල-අකුසල විනිශ්චය කරන පුද්ගලයා කටයුතු කළ යුත්තේ මෙසේ ය.

1. ඇසූ පමණින් නො පිළිගත යුතු ය.
2. පාරම්පරික විශ්වාසයන් උඩ නො පිළිගත යුතු ය.
3. පෙර මෙසේ කියා තිබේ යැයි සිතා නො පිළිගත යුතු ය.
4. පතපොතෙහි එන නිසා නො පිළිගත යුතු ය.
5. තර්කයට ගැලපුණ පමණින් නො පිළිගත යුතු ය.
6. න්‍යායට ගැලපෙන පමණින් නො පිළිගත යුතු ය.

- 7. කල්පනාවට අනුරූපය කියා නො පිළිගත යුතු ය.
- 8. දෘෂ්ටියට ගැලපෙන පමණින් නො පිළිගත යුතු ය.
- 9. හොඳයැයි පෙනෙන නිසා නො පිළිගත යුතු ය.
- 10. අපගේ ශ්‍රමණයන් වහන්සේ මෙසේ පවසතියි කීවා නො පිළිගත යුතු ය. (අං. නි. 1, කාලාම සූත්‍රය, 2004: 336)

මේ කරුණ අකුසල් ය. මෙය සාවද්‍ය ය. මෙය නුවණැත්තවුන් විසින් ගර්භිත ය. මෙය ගතහොත් අහිත පිණිස, දුක් පිණිස වේය යන්න තම තමා ම දත යුතු ය. කුසල් පක්ෂය ද එසේ ම ය.

යදා තුම්හෙ කාලාමා අත්තනාව ජානෙය්‍යාථා, ඉමෙ ධම්මා අකුසලා, ඉමෙ ධම්මා සාවච්ඡා, ඉමෙ ධම්මා විඤ්ඤාගර්භිතා, ඉමෙ ධම්මා සමත්තා සමාදින්නා අහිතාය දුක්ඛාය සංවත්තන්තීති.... අත්තනාව ජානෙය්‍යාථ ඉමෙ ධම්මා කුසලා... අනවච්ඡා... විඤ්ඤාපසන්නා. ඉමෙ ධම්මා සමත්තා සමාදින්නා හිතාය සුඛාය සංවත්තන්තීති. (එම, 338-340)

ලෝභය, ද්වේෂය, මෝහය පදනම් කරගෙන තිදොරින් කරන ක්‍රියා අකුසල් බවත්, අලෝභය, අද්වේෂය, අමෝහය පදනම් කරගෙන කරන ක්‍රියා කුසල් බවත් දත යුත්තේ තමා ම ය. ශ්‍රාවකයා අනුවන අධිකාරයන්ට යටත් කරලීමෙන් මුදවා ගැනීමට බුදුසමය සැලකිලිමත් වී ඇති ආකාරය මේ කරුණු අනුව වටහා ගත හැකි ය. පුද්ගලයා තමාගේ ම ස්වාමියා වන විට බෞද්ධ ප්‍රතිපදාව තුළ මගඵල ශ්‍රේෂ්ඨත්වයට පත් වන්නේ ය.

මිනිස් ක්‍රියාවන්ට හොඳ-නරක වශයෙන් ඇගයුම් ඉදිරිපත් කරන්නේ ක්‍රියාවට පූර්වගාමී වන චේතනාව අනුව ය. කායකර්ම හා වචිකර්ම වලට මුල් වන්නේ මනසයි. වේදනා, සඤ්ඤා, චේතනාදී චෛතසික ධර්මයන්ට පෙරටු වන්නේ මනසයි. ඒ චෛතසිකයන් මනස ම ශ්‍රේෂ්ඨ කොට පවතින අතර, මනසින් ම උපදින්නේ ය. යමෙක් දුෂ්ට සිතින් යමක් කියයි නම් හෝ

කරයි නම් ගොනා පසු පස එන රියසක මෙන් ඔහු පසුපස දුක ලුහුබදියි. ප්‍රසන්න සිතින් යමක් කියයි නම් හෝ කරයි නම් තමා පසුපස එන සෙවනැල්ල මෙන් සැපත ඔහු ලුහුබදියි.

මනෝ පුබ්බංගමා ධම්මා - මනෝ සෙට්ඨා මනෝමයා

මනසා වෙ පදුට්ඨෙන - භාසති වා කරොති වා

තතො නං දුක්ඛමන්වෙති - චක්කං ච වහතො පදං

මනසා වෙ පසන්නෙන - භාසති වා කරොති වා

තතො නං සුඛමන්වෙති - ඡායාව අනපායිනී (ධම්මපදය, යමක වග්ග, 1, 2 ගාථා)

සචේතනික ක්‍රියාවන් පිළිබඳ පුද්ගල වගකීම එබඳු ය. ක්‍රියාවන් පිළිබඳ අධිපති ධර්මය වන්නේ මනස බව මින් පැහැදිලි වේ. ක්‍රියාවේ කුසලාකුසල විනිශ්චයට පදනම වන්නේ චේතනාවයි (වෙතනාහං භික්ඛවෙ කම්මං වදාමි). එහෙයින් සිත විසින් ලොව මෙහෙයවන බවත්, සිතින් ලොව හසුරුවන බවත්, සියල්ලෝ ම සිත නැමැති එක ම ධර්මයෙහි වසඟයට යන බව බුදුසමය තව දුරටත් පෙන්වා දෙනු ලබයි.

චිත්තෙන නියති ලෝකො - චිත්තෙන පරිකස්සති

චිත්තස්ස එකධම්මස්ස - සබ්බෙව වසමන්වගු (සං. නි. 1, චිත්ත සූත්‍රය, 2004: 72)

මේ චේතනාමය අංශයෙහි ස්වභාවය අනුව මිනිස් වර්ගාවන් හොඳ-නරක වශයෙන් ගුණ විනිශ්චයට භාජනය කළ හැක්කේ නිදහසත්, වගකීමත් පදනම් කරගෙන ය. නිදහස තම බාහිර අධිකාරයකට යටත් නැති ස්වාධීනත්වයයි. ඒ ස්වාධීනත්වය ඇති තැන වගකීම් අර්ථ සම්පන්න වේ. "තමාගේ ස්වාමියා තමා ම ය. වෙන කවරෙක් තමාට ස්වාමියා වේ ද? තමා ම මනාව දැමුණු කල්හි දුර්ලභ වූ නිවන ලැබේ."

අත්තාහි අත්තනො නාථො - කොහි නාථො පරො සියො  
අත්තනා ච සුදන්තෙන - නාථං ලබ්ති දුල්ලහං  
(ධම්මපද, අත්ත වග්ග, 4 ගාථාව)

මෙම බෞද්ධ විග්‍රහය තුළ පැන නගින ගැටලුවක් ඇත. එනම් සක්කායදිට්ඨිය, සත්ත්ව පුද්ගල සංඥාව, අස්මිමානය මිථ්‍යාවක් නම් මේ තමාට ම ස්වාමියා “තමා” කවුද? යන්නයි. ධර්මයට අනුව පුද්ගලයා යනුවෙන් නාම-රූප, විඤ්ඤාණ ක්‍රියාකාරීත්වයට අමතර වූ කිසිවක් නැත. ඇත්තේ රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් පමණි. අරමුණු සංජානනයේ දී වින්දන ස්වභාවයට ඇලීම තණ්හාවයි. තණ්හාව උපාදානයට ප්‍රත්‍යය වේ. තණ්හාව විසින් පුද්ගලත්වය ජනිත කිරීම යනු එයයි (තණ්හා ජනෙති පුරිසං). වින්දන උපාදානය කරන තැන ඇත්තේ වින්දන අනුභව කරන ‘මම’ කෙනෙකු ඇත යන හැඟීමයි. පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන්ට ආරෝපණය වූ පුද්ගල සංකල්පයක් ගැන බුදුසමයේ කථා කළ ද යථාර්ථ වශයෙන් ඇති පුද්ගලයෙක් නැත. ඇත්තේ සම්මුති මාත්‍රයක් පමණි. උපාදානස්කන්ධ තුළ ද ඉන් පරිබාහිරව ද පුද්ගලත්වයක් යථාර්ථ වශයෙන් අපේක්ෂා කළ නො හැකි ය. “මෝඛියා තමන්ට දරුවෝ ඇත. ධනය ඇත. කියා සිතමින් වෙහෙසෙයි. තමාට තමාවත් නැති කළ කොයින් පුතුන් ද? කොයින් ධනය ද?”

පුත්තාමත්ථී ධනම්මත්ථී - ඉති බාලො විහඤ්ඤති  
අත්තාහි අත්තනො නත්ථී - කුතො පුත්තා කුතො ධනං  
(ධම්මපද, බාල වග්ග, 3 ගාථාව)

යථොක්ත ගැටලුවට අල්පිටියේ ඤාණිස්සර හිමියන් මෙසේ පිළිතුරු ලබා දී ඇත. පුද්ගලයා සම්මුති හා පරමාර්ථ වශයෙන් බෙදා දැක්වීමක් දක්නට ලැබේ. පරමාර්ථමය අර්ථයෙන් ගත් විට පුද්ගලයකු නොමැති වුව ද සම්මුති අර්ථයෙන් පුද්ගලයකු සිටියි. මෙහි දී කිව යුතු කරුණක් නම් සම්මුති හා පරමාර්ථ යනු සත්‍යයන් දෙකක් නොව බලන ආකාරයන් දෙකක් බවයි. මිනිසා යනු ස්කන්ධ පහක සමවායෙන් සමන්විත වූ දෙයක් වුව ද, එම කරුණු ගලාගෙන යන එක්තරා ප්‍රවාහයක් දක්නට

ලැබෙන බව කිව හැකි ය. සිතුවිලි පහළ වන්නේ මුලින් තිබූ සිතුවිලිවල ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. එසේ ම ජීවත් වන සෑම කෙනෙකු තුළ ම තමා කියා කෙනෙක් සිටිය යන හැඟීම පවතී. මේ අයුරින් බලන විට ඉතා ප්‍රබල අන්දමින් සම්මුති අර්ථයෙන් ගත් විට පුද්ගලයකු සිටියි. සියලු දෙනා තුළ ම 'මම' ය 'මාගේ' ය නමැති හැඟීම බලපවත්වන අතර එම මමත්වය කේන්ද්‍ර කොට ගෙන ලෝභ, ද්වේෂ, මෝහ යන අකුසල මූලයන් පැන නගියි. පරමාර්ථය අර්ථයෙන් ගත් කළ පුද්ගලයකු නොමැති වුව ද මේ අන්දමට සම්මුති අර්ථයෙන් පුද්ගලයකු සිටී යන මායාමය විශ්වාසයක් සෑම පුද්ගලයකු තුළ ම පවතී. එකී මායාමය හැඟීම හේතු කොට ගෙන මිනිසා සංසාරයට බැඳී පවත්නා බව බුදුන් වහන්සේ පළ කළහ. එසේ ම හොඳ-නරක ආදී සියලු ම ක්‍රියාවන් බිහිවනුයේ මමායනය පෙරදැරි කරගෙන මෙකී හැඟීම් යම්තාක් කල් පවත්නේ ද ඒ තාක් කල් හොඳ-නරක ආදී ක්‍රියාවන් ද සිදු කරයි. යම් විටෙක මමායනය නතර වී ද එවිට පුද්ගලයා විසින් හොඳ-නරක ආදී වශයෙන් කරනු ලබන සියලු ම ක්‍රියාවන් නවතී. මෝක්ෂ සාධනය කරගත් පුද්ගලයා කටයුතු කරනුයේ ක්‍රියාවන් සම්බන්ධ වරණයකින් හෙවත් තෝරා ගැනීමකින් තොරවයි. සාංසාරික පුද්ගලයා හේතු-ඵල වශයෙන් එකිනෙකට සම්බන්ධ වී පවත්නා ප්‍රවාහයකි. මේ නිසා පසුව ඇතිවන තත්ත්වයන් හොඳ හෝ නරක කර ගැනීමට වර්තමානයෙහි සිටින්නාට හැකියාවක් ඇත. (ඤාණිස්සර හිමි, 2015: 103-104)

**ත්‍රිශික්ෂාව හා ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය**

බෞද්ධ සදාචාරයේ පරමාර්ථය වන්නේ පුද්ගලයා විමුක්තිය කරා එළඹවීමයි. ප්‍රතිත්‍යාසමුත්පාද දර්ශනය පදනම් කර ගන්නා විට බුදුදහමින් ප්‍රකට වන ප්‍රතිපදාව නම් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. ඒ මාර්ගය තවත් පර්යායකින් ප්‍රකාශ වන විට ත්‍රිශික්ෂාව යැයි කියනු ලැබේ. එනම් සීල, සමාධි හා ප්‍රඥා යන්නයි. මෙහි දී පැන නගින ගැටලුව වනුයේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ම ත්‍රිශික්ෂාව වනවා ද? එසේත් නොමැතිනම් ත්‍රිශික්ෂාව ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වනවා ද? යන්නයි. වරක් විශාක

ගෘහපතියා විසින් ධම්මදින්නා තෙරණියගෙන් විමසා සිටියේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය විසින් ත්‍රිවිධ ස්කන්ධ සංග්‍රහ කරනු ලබයි ද නැතහොත් ත්‍රිවිධ ස්කන්ධ විසින් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය සංග්‍රහ කරනු ලබයි ද යනුවෙනි. මෙහි දී ධම්මදින්නා තෙරණිය ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය විසින් ත්‍රිවිධ ස්කන්ධ සංග්‍රහ කරනු නො ලබන බවත්, ත්‍රිවිධ ස්කන්ධ විසින් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය සංග්‍රහ කරනු ලබන බවත් සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව යන අංග තුන සීලස්ඛන්ධය විසින් ද, සම්මා වායාම, සම්මා සති, සම්මා සමාධි යන අංග තුන සමාධි ස්කන්ධය විසින් ද, සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප යන අංග දෙක ප්‍රඥා ස්ඛන්ධය විසින් ද සංග්‍රහ කරන බව පැවසූහ.

න බො ආචුසො විසාඛ අරියෙන අට්ඨංගිකෙන මග්ගෙන තයො ඛන්ධා සංගහීතා. තීහි ච බො ආචුසො විසාඛ ඛන්ධෙහි අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො සංගහීතො. යා වාචුසො විසාඛ සම්මා වාචා, යො ච සම්මා කම්මන්තො, යො ච සම්මා ආජීවො ඉමෙ ධම්මා සීලස්ඛන්ධෙ සංගහීතා. යො ච සම්මා වායාමො, යො ච සම්මා සති, යො ච සම්මා සමාධි ඉමෙ ධම්මා සමාධිස්ඛන්ධෙ සංගහීතා. යො ච සම්මා දිට්ඨි, යො ච සම්මා සංකප්පො ඉමෙ ධම්මා පඤ්ඤස්ඛන්ධෙ සංගහීතාහි. (ම. නි. 1, චූළවේදදල්ල සූත්‍රය, 2004: 706)

මෙම සාකච්ඡාව තුළින් ප්‍රකට වන කාරණය වන්නේ ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයට වඩා ත්‍රිශික්ෂාව පෘතුල බවයි. ඉහත දැක් වූ ත්‍රිශික්ෂාවට බෙදා දක්වා ඇති ආකාරයට අනුව කෙනෙකුට සම්මා දිට්ඨියත්, සම්මා සංකප්පයත් සමාධියට පසුව වැඩෙන අංග ලෙස සිතෙන්නට පුළුවණි. සීල, සමාධි, ප්‍රඥා යන ත්‍රිශික්ෂා අනුව පිළිවෙල එසේ පෙනුනත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පූර්වංගම ධර්මය වන්නේ සම්මා දිට්ඨිය බව අමතක නො කළ යුතු ය.

එසේනම් ආර්ය මාර්ගය ප්‍රඥාවෙන් ආරම්භ වී සමාධියෙන් කෙළවර වන්නක් ද? නැත. ආර්ය මාර්ගය නිමවන්නේ ප්‍රඥා ස්කන්ධය වැඩීමෙනි. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ පූර්වංගම

සම්මා දිට්ඨියත්, සම්මා සංකප්පයත් ප්‍රඥා කොටසට වැටෙන නමුත් එය පිරිපුන් ප්‍රඥා අවස්ථාව පිළිබිඹු නො කරයි. ප්‍රඥා ස්කන්ධය පිරිපුන් වන්නේ සම්මාඤ්ඤාණ, සම්මා විමුත්ති අංග දෙක ද සම්පූර්ණ වීමෙනි.

**සීලය**

සීලය යනු කය, වචනය යන දෙදොරෙන් සංවරත්වයට පත් වීමයි. පන්සිල්, දසසිල්, සාමනේර සිල්, උපසම්පදා සිල්, ඉන්ද්‍රිය සංවර සීලය යනාදී වශයෙන් සීලයෙහි ප්‍රභේද රාශියක් දැක ගත හැකි ය. නිවන් ලබා ගැනීමේ මූලික පියවර වනුයේ සීලයයි. සීලය ආරක්ෂා නො කිරීමෙන් බිහිවන්නේ සදාචාර සමාජයක් නොව විෂමාචාර සමාජයකි. නූතන සමාජයේ ප්‍රධාන ගැටලුවක් වනුයේ සැකයයි. මෙය මානසික රෝගයක් ලෙස බුදුසමය පෙන්වා දී ඇත. සැකය ඇතිවීමට ප්‍රධාන හේතුව ලෙස සීලය ආරක්ෂා නො කිරීම පෙන්වා දිය හැකි ය. සීලයට අයිති වන ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ අංගයන් වනුයේ සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත හා සම්මා ආජීව යන්නයි.

**1. සම්මා වාචා**

සම්මා වාචා යනු යහපත්, පිරිපුන් වචන කථා කිරීමයි. තවත් ආකාරයකින් කියන්නේ නම් බොරු කීම, කේලම් කීම, පරුෂ වචන කීම, හිස් වචන කීම යනාදියෙන් වැළකී සිටීමයි. මේ වතුර්විධ වාග් දුශ්චරිතයෙන් වෙන් වීම සාසුච වූ පින් පැත්තට අයත්, උපධි විපාක සහිත සමාසක් වචනයයි. එය ලෝකෝත්තර මාර්ගයක් වන්නේ ආර්ය සිත් ඇතිව, අනාසුච සිත් ඇතිව මාර්ගය වඩන පුද්ගලයාගේ වාග් දුශ්චරිතයෙන් වෙන් වීමක්, නැවැත්මක්, විරමණයක් ඇත් ද ඒ ස්වභාවයෙන් වැඩෙන විටයි.

යා බො භික්ඛවෙ.... අරියමග්ගං භාවයනො චතුහිපි චචී දුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිච්චරිති වෙරමණි, අයං භික්ඛවෙ සම්මා වාචා... (ම. නි. 3, මහාවත්තාරීසක සූත්‍රය, 2004: 216)

2. සම්මා කම්මන්ත

සම්මා කම්මන්ත යනු ප්‍රාණඝාත, අදත්තාදාන, කාම මිථ්‍යාචාර යන කාය දුශ්චරිතයන්ගෙන් වැළකී සිටීමයි. මේ කාය දුශ්චරිතෙන් මිදීම ආසුච සහිත, පින් පැත්තට අයත් උපධි විපාක සහිත සම්මා කම්මන්ත යයි. එය ලෝකෝත්තර මාර්ගයක් වන්නේ ආර්ය සිත් ඇතිව, අනාසුච සිත් ඇතිව මාර්ගය වඩන පුද්ගලයාගේ කාය දුශ්චරිතයෙන් වෙන් වීමක්, නැවැත්මක්, විරමණයක් ඇත් ද ඒ ස්වභාවයෙන් වැඩෙන විටයි.

යා බො භික්ඛවෙ.... අරියමග්ගං භාවයතො භීතිහිපි කාය දුච්චරිතෙහි ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි, අයං භික්ඛවෙ සම්මා කම්මන්තො... (එම)

3. සම්මා ආජීව

සම්මා ආජීව යනු නැති ගුණ පෙන්වීම, විශ්මය ගෙන දෙන වචන කීම, ලාභය උදෙසා ඇඟවීම් කිරීම, අනුන්ගේ ගුණය ලාභය පතා කථා කිරීම, ලාභයෙන් ලාභය සෙවීම යනාදියෙන් මිඳි සිටීමයි. යමෙක් මෙකී ස්වභාවයන්ගෙන් බැහැරව සමාසක් ආජීවයෙන් ජීවිතය ගත කරයි ද එය ආසුච සහිත, පින් පැත්තට අයත්, උපධි විපාක සහිත සම්මා ආජීවය වෙයි. සම්මා ආජීවය ලෝකෝත්තර මාර්ගයක් වන්නේ ආර්ය සිත් ඇතිව, අනාසුච සිත් ඇතිව ආර්ය මාර්ගය වඩන්නෙක් ව කටයුතු කරන පුද්ගලයාගේ මිච්ඡා ආජීවයෙන් වෙන්වීමක්, නැවැත්මක්, විරමණයක් වේ ද ඒ ස්වභාවයෙන් වැඩෙන විටයි.

යා බො භික්ඛවෙ, අරියචිත්තස්ස අනාසචචිත්තස්ස අරියමග්ගසමංගිනො අරියමග්ගං භාවයතො මිච්ඡා ආජීවා ආරති විරති පටිවිරති වෙරමණි අයං භික්ඛවෙ සම්මා ආජීවො අරියො අනාසවො ලොකුත්තරමග්ගංගො. (එම, 218)

සමාධි

සමාධිය යනු සිත එක් අරමුණක පවත්වා ගැනීමයි. එනම් මානසික ඒකාග්‍රතාවයයි. මෙය වටහාගැනීම සඳහා සිතේ ස්වභාවය තේරුම් ගත යුතු ය. අතිශයින් කෙළෙස් බර ලෝකයක ජීවත්වන පුහුදුන් පුද්ගලයාගේ ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය යන පඤ්චේන්ද්‍රියන්ට නිතර රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ අරමුණු වෙයි. මෙසේ සිදු වූ විට වංචල සිතකින් ඉතාමත් පහසුවෙන් වැරදි ක්‍රියාවලට පෙළඹෙයි. සමාධිය යනු මෙය නො වේ. වංචල වීමට සිතට ඉඩ නොදී එක අරමුණක සිත පිහිටුවා තිබීම සමාධියයි. මෙය සමථ භාවනාව හෙවත් සමාධි භාවනාව යනුවෙන් ද හැඳින්වේ. බුදුදහමෙහි සමථය වැඩිම සඳහා කර්මස්ථාන හතළිහක් දැක්වේ. දස කසින, දස අසුභ, දස අනුස්සති, සතර අප්පමඤ්ඤ, ආහාරේපටික්කලසඤ්ඤා, චතුර්ධාතුවචත්ථාන, සතර ආරුප්ප වශයෙනි.

සමාහිතය වැඩිය යුත්තේ හික්ෂුව රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන උපාදානස්කන්ධයන්ගේ යථාභූත ස්වභාවය දැනගන්නේ සමාහිත සිතක් ඇත්නම් පමණක් බැවිනි.

සමාධි හික්ඛවෙ භාවේථ, සමාහිතො, හික්ඛවෙ හික්ඛු යථාභූතං පජානාති, කිඤ්ච යථාභූතං පජානාති? රූපස්ස සමුදයඤ්ච අත්තංගමඤ්ච වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සංඛාරතං... විඤ්ඤානස්ස... (සං. නි. 3, සමාධිභාවනා සූත්‍රය, 2004: 22)

හුදු සමථයෙන් පමණක් ලැබෙන ආධ්‍යාත්මික ශක්තීන් නිවරණ යළි ඉස්මතු වීමෙන් පිරිහී යයි. ඒවා භවයට ම අයත් ශක්ති විශේෂ පමණි. ධ්‍යාන ලාභී පුහුදුන් පුද්ගලයෙක් ඉන් නොපිරිහී යම් බලවත් උපත ලැබූව ද සසර ඕනෑ ම දුක්ඛිත තත්ත්වයකට පිරිහීමට අවකාශ තිබේ. එසේ වන්නේ හුදු සමථ භාවනාවෙන් පමණක් දස සංයෝජන ප්‍රභාණය නො වන බැවිනි. ප්‍රාග් බෞද්ධ ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදායට ධ්‍යාන හා අභිඥා පිළිබඳ උද්යෝගයක් තිබුණත් සමථයට පමණක් සීමා වී සිටීම නිසා සාංසාරික සංයෝජන ප්‍රභාණය කිරීමක් ගැන අවධානය යොමු වී නොතිබුණි.

සමාධිය වර්ධනය කර ගැනීමෙන් පුහුණුන් පුද්ගලයාට ඉදිධිවිධ, දිබ්බවක්ඛු, දිබ්බසෝත, පරචිත්තවිජානන, පුබ්බේතිවාසානුස්සති යන පඤ්ච අභිඥාවන් උපදවා ගත හැකි බව බුදුසමය පෙන්වා දෙයි. සමාධියට අයත් ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ අංගයන් වනුයේ සම්මා වායාම, සම්මා සති හා සම්මා සමාධි යන අංග තුනයි.

1. සම්මා වායාම

සම්මා වායාම යනු නිවැරදිව මාර්ගාංග වැඩිම සඳහා අවශ්‍ය උත්සාහයයි. මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය බැහැර කිරීමටත්, සමයක් දෘෂ්ටිය උපදවීමටත් ඇති උත්සාහය සම්මා වායාමයයි.

සො මිච්ඡා දිට්ඨියා පහානාය වායමති සම්මා දිට්ඨියා උපමිමදාය ස්වාස්ස හොති සම්මා වායාමො (ම. නි. 3, මහාවත්තාරීසක සූත්‍රය, 2004: 214)

මේ අයුරින් සංකප්ප, වාචා, කම්මනත්, ආජීව යන අංග වැඩිමට ද ඇති උත්සාහය සම්මා වායාමය යි.

2. සම්මා සති

සිහියෙන් යුක්තව මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය බැහැර කරන්නටත්, සිහියෙන් යුක්තව සමයක් දෘෂ්ටියට එළැඹ විසීමටත් 'සම්මා සතිය' යැයි කියනු ලැබේ.

සො සතෝ මිච්ඡා දිට්ඨිං පජහති සතො සම්මා දිට්ඨිං උපසම්පජ්ජ විහරති සාස්ස හොති සම්මා සති (එම)

මේ අයුරින් ආර්ය මාර්ගයේ මුල් අංග පහට ම එළැඹ සිටි සිහියෙන් සිටීම සම්මා සතියයි.

3. සම්මා සමාධි

මහාවත්තාරීසක සූත්‍රයෙහි ප්‍රධාන අරමුණු මාර්ග සම්මා සමාධිය කවරක් ප්‍රත්‍ය කොට, පරිවාර කොට පවතී ද යන්න සාකච්ඡා කිරීමයි. “මහණෙනි, ප්‍රත්‍යය සහිත වූ පරිවාර සහිත වූ ආර්ය සම්මා සමාධිය කවරේ ද? ඒ මෙසේ ය. සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව, සම්මා වායාම, සම්මා සති යන මේ අංග සතෙන් සිතේ යම් ඒකාග්‍රතාවක්, පරිවාර බවක් වේ ද මහණෙනි, මේ ආර්ය සමාසක් සමාධිය ප්‍රත්‍යය සහිත යැයි ද පරිවාර සහිත යැයි ද කියනු ලැබේ.”

කතමා ව භික්ඛවෙ අරියො සම්මා සමාධි සඋපනිසො සපරික්ඛාරො සෙය්‍යථීදං: සම්මා දිට්ඨි... සම්මා සති. යා ඛො භික්ඛවෙ ඉමෙහි සත්තභංගෙහි චිත්තස්ස එකග්ගතා, පරික්ඛතා. අයං චූච්චති භික්ඛවෙ අරියො සම්මා සමාධි සඋපනිසෝ ඉතිපි සපරික්ඛාරො ඉතිපි. (එම, 212)

ප්‍රඥා

ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැකීම ප්‍රඥාවයි. ප්‍රඥාව අවබෝධ කර ගැනීමෙන් පුද්ගලයාට සසර ගමන අවසන් කර විමුක්තිය කරා එළඹිය හැකි බව බුදුසමය උගන්වනු ලබයි. බොහෝ දෙනා තම තමන්ගේ සුඛ විභරණය උදෙසා අසත්‍ය සත්‍ය කරනු ලබයි. එය ප්‍රඥාවට පටහැනි ක්‍රියාවකි. ප්‍රඥාව අවබෝධ කර ගැනීමට නම් පුද්ගලයා විදර්ශනාව වැඩිය යුතු ය. විදර්ශනාව යනු බුදුසමයට ම විශේෂිත වූ භාවනාවයි. අස්මිමාන්‍ය බිහිවීමට පදනම වන පංච උපාදානස්කන්ධයන් පිළිබඳ ව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම වශයෙන් මනා නුවණින් දකිමින් මගේ ය, මම වෙමි, මගේ ආත්මයයි තෘෂ්ණා, දෘෂ්ටි, මාන වශයෙන් නො ගනිමින් යථාභූත ඥාණ දර්ශනය වැඩීම විදර්ශනාවයි. සියලු සම්මුතීන් හේතු-ඵල වශයෙන් නුවණින් දැකීම විදර්ශනාවේ කාර්යය වේ. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ සම්මා දිට්ඨි, සම්මා සංකප්ප යන අංග දෙක ප්‍රඥාවට අයත් වේ.

1. සම්මා දිවියි

“මහණෙනි, මම සමයක් දෘෂ්ටිය දෙපරිදි කොට පවසමි. මහණෙනි, සාසුච වූ පිනට අයත් වූ උපධි විපාක සහිත වූ සම්මා දිවියිය හා ආර්ය වූ අනාසුච වූ ලෝකෝත්තර මාර්ගාංගය වූ සම්මා දිවියිය වශයෙනි.”

සම්මා දිවියිපහං භික්ඛවෙ ද්වයං වදාමි. අත්ථි භික්ඛවෙ සම්මා දිවියි සාසචා පුඤ්ඤභාගියා උපධිවෙපක්කා, අත්ථි භික්ඛවෙ සම්මා දිවියි අරියා අනාසචා ලොකුත්තර මග්ගංගො. (එම, 212)

මෙහි ආසුච සහිත සම්මා දිවියිය වනුයේ දුන් දෙයෙහි විපාක ඇත. පරිත්‍යාගයෙහි විපාක ඇත. පූජාවෙහි විපාක ඇත. හොඳ නරක ක්‍රියාවන්ගේ විපාක ඇත. මෙලොව ඇත. පරලොව ඇත. මව ඇත. පියා ඇත. ඕපපාතික සත්තත්වයෝ ඇත. මෙලොව පරලොව දත් නිවැරදි මග ගිය එයට පිළිපත් මහණ බමුණන් ඇත. යන පිළිගැනීමයි. මේ සම්මා දිවියිය තිබුණාට පුද්ගලයෙක් නිවන් මග ඇරඹුවා වන්නේ නැත. නැවත උපතකින් මිදීමට එපමණකින් නො හැකි ය. පුණ්‍ය විපාක වශයෙන් සුගතිගාමී විය හැකි ය.

සම්මා දිවියිය ලෝකෝත්තර මාර්ගාංගයක් වන්නේ ආර්ය වූ අනාසුච වූ සිතින් ආර්ය මාර්ගය වඩන්නහුගේ යම් ප්‍රඥාවක්, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රියක්, ප්‍රඥා බලයක්, ධම්මච්චය සම්බෝධි අංගයක්, සම්මා දිවියියක් මාර්ගාංගයක් වන විටයි. පඤ්ඤා යනු මැනවින් දුක් කෙළවර කිරීමට අවශ්‍ය පරිදි සංස්කාරයන්ගේ සමුදය නිරෝධ දක්නා නුවණයි. එනම් විදර්ශනා ප්‍රඥාවයි. භවයෙන් අත්මිදීම පිණිස අවශ්‍ය සම්මා දිවියිය එයයි.

2. සම්මා සංකප්ප

කාම, ව්‍යාපාද, විහිංසා යන සංකල්පයන්ගෙන් අත්මිදිය යුතු ය යන කල්පනාව සම්මා සංකප්පයයි. එනම් නෙක්ඛම්ම,

අව්‍යාපාද, අවිහිංසා සංකල්ප වැඩිය යුතු බව කල්පනා කිරීමයි. මෙපමණකින් ආසුව සහිත, පුණ්‍යභාගීය වූ, උපධිවිපාක සහිත සම්මා සංකප්පය සම්පූර්ණ වේ. එහෙත් ලෝකෝත්තර මාර්ගාංගයක් වන්නට නම් නෙක්ඛම්ම, අව්‍යාපාද, අවිහිංසා, අරමුණෙහි සිත පිහිටුවීමක්, වෙසෙසින් පිහිටුවීමක් අරමුණට නැංවීමක් අවශ්‍ය ය. සමාසක් සංකල්පනයන් පිළිබඳ අරමුණු වහා සිතට නංවන සුළු 'විතර්කය' නම් වූ වචි සංඛාරය අනාසුව සමාසක් කල්පනයයි.

යො බො හික්ඛවෙ අරියචිත්තස්ස අනාසව චිත්තස්ස අරියමග්ගසමංගිනො අරියමග්ගංභාවයතො තක්කො විතක්කො සංකප්පො අප්පණා ව්‍යප්පණා චෙතසො අහිනිරොපනා වචි සංඛාරො. අයං හික්ඛවෙ සම්මා සංකප්පො අරියො අනාසවො ලෝකුත්තරො මග්ගංගො. (එම, 214)

ත්‍රිශික්ෂාවේ සීලය හා සමාධිය සම්පූර්ණ කිරීම යනු සමථ භාවනාව සම්පූර්ණ කිරීමයි. ප්‍රඥාව යනු විදර්ශනා භාවනාවයි. සමථය වැඩීම මූලික කරගෙන ක්‍රියාකරන්නාගේ චිත්ත ඒකාග්‍රතාව සිදුවන බැවින් චේතෝ විමුක්ත වේ. එහි දී සමාධිත්ථිය බහුල කොට වැඩී තිබේ. ඇතැමෙකුගේ ප්‍රඥාව තියුණු වෙයි. එබැවින් ප්‍රඥා විමුක්ත නම් වෙයි. එහි දී ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය බහුල කොට වැඩී තිබේ. ඉන්ද්‍රිය වේමත්තතාව යනු මෙයයි. සමථය හා විදර්ශනාව අතර වෙනස මේ අයුරින් තේරුම් ගත හැකි ය.

**ප්‍රතිඵලය**

යථෝක්තව සදහන් කරන්නට යෙදුනේ බෞද්ධ ආචාර විද්‍යාවේ පදනම හා අරමුණ පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක විග්‍රහයකි. ආචාර විද්‍යා විෂයය විෂයකෙෂ්ත්‍රයක් විදිහට බහුල වශයෙන් අපරදිග දාර්ශනිකයන් අතර සාකච්ඡා වුව ද, ඒ පිළිබඳ ව ගැඹුරු විග්‍රහයක් දැක ගත හැකි වන්නේ බෞද්ධ විග්‍රහය තුළිනි. ප්‍රථමාභිසම්බෝධිසමය තුළ බුදුන් වහන්සේ ඕවාද ප්‍රාතිමෝක්ෂය පමණක් අනුගමනය කළේ එවක සිටි හික්ෂුන් අතින් අවැඩදායක, විෂමාචාර ක්‍රියාවන් නො වූ හෙයිනි. නමුත් සසුන තුළ

ආසවට්ඨාණිය ධර්ම පහළ වීමත් සමඟ බුදුන් වහන්සේ විනය ශික්ෂාවන් පණවන්නට යෙදුණේ අන් කිසිවක් නිසා නොව තම ශ්‍රාවකයා සදාචාරය තුළ පිහිටුවාලීම අරමුණු කරගෙන ය. ඒ බව විනය ශික්ෂාවන් පරිශීලනය කිරීමෙන් අවබෝධ කර ගත හැකි ය. වෙසෙසින් ම සේඛියා වැනි ශික්ෂාවන් තුළින් ගිහි-පැවිදි කාටන් උචිත වන අන්දමට සදාචාර සම්පන්න ක්‍රියා පටිපාටියක් පෙන්වා දී ඇත. ජීවි-අජීවි සෑම වස්තුවකට ම එක හා සමානව සැලකීමට උපදෙස් ලබා දී තිබීම බෞද්ධ සදාචාරයේ තවත් සුවිශේෂී පැතිකඩකි. ස්වාර්ථය හා පරාර්ථය, පුද්ගල නිදහස් වින්තනයට මුල් තැන දීම මෙන් ම ස්වච්ඡන්දතාවය තුළින් බෞද්ධ සදාචාරයේ පදනම සකසා පුද්ගලයාට ස්වකීය අභිරුචිය පරිදි ජීවත් වීමට ඉඩ වෙන් කර දී, හොඳ ක්‍රියාවන්වල විපාක වෙනමත්, නරක ක්‍රියාවල විපාක වෙනමත් දේශනා කර තිබීමෙන් ගම්‍යමාන වන්නේ බුදුසමය පුද්ගලයාට හොඳ-නරක තෝරා බේරා ගෙන කටයුතු කිරීමට වින්තන නිදහස ලබා දී ඇති ආකාරයයි. මෙලෙස බෞද්ධ සදාචාරයේ පදනම සකසන බුදුසමය ඉන් නො නැවතී ත්‍රිශික්ෂානුගත මාර්ගය ඔස්සේ පුද්ගලයාව විමුක්තිය කරා යොමු කරවනු ලබයි. මෙය බෞද්ධ සදාචාරයේ අරමුණ ලෙස පෙන්වා දිය හැකි ය.

**ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය**

**ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රය**

අංගුත්තර නිකාය 1, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

දීඝ නිකාය 3, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

මජ්ඣිම නිකාය 1, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය. .

මජ්ඣිම නිකාය 3, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සංයුත්ත නිකාය 1, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සංයුක්ත නිකාය 3, (2005), බුද්ධ ජයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථමාලා පුනර් මුද්‍රණය, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

**ද්විතීක මූලාශ්‍රය**

ආර්යරත්න, ඉරෝමි. (2017), බෞද්ධ සුඛ සංකල්පය සහ ආචාරධර්ම, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

ගල්මංගොඩ, සුමනපාල. (2016), ආදි බෞද්ධ දර්ශනය, දිවුලපිටිය: සරස්වතී ප්‍රකාශන.

මේධානන්ද හිමි, දේවාලේගම. (2013), බෞද්ධ අධ්‍යයන ලිපි, කොළඹ: දයාවංශ ජයකොඩි සහ සමාගම.

ඤාණරත්න හිමි, වැලිගම (2015), සිංහල අනුවාද සහිත ධර්මපදය, මහනුවර: බෞද්ධ ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශන සමිතිය.

ඤාණිස්සර හිමි, අල්පිටියේ. (2015), භාරත දර්ශන, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

රාජපක්ෂ, දිල්ශාන් මනෝජී.(2017), දෘෂ්ටිවාද විචාරය හා බෞද්ධ දර්ශනය, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

රාහුල හිමි, අත්තුඩාවේ (1970), බුද්ධ ධර්මය සමාජය හා සංස්කෘතිය, කොළඹ: රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ.

ශ්‍රී සුමනචෝති නාහිමි, පල්ලන්තර. (1997), ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය හෙවත් මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව, දෙහිවල: බෞද්ධ සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය.

සිරි සෝමිස්සර හිමි, මාපලගම. (1967), බුද්ධ ධර්මය, කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

හෙට්ටිආරච්චි, ධර්මසේන (2006), බෞද්ධ සදාචාරය, දිවුලපිටිය: සරස්වතී ප්‍රකාශන.

**කෝෂ ග්‍රන්ථ**

මලලසේකර, ජී. පී. (2007), ඉංග්‍රීසි-සිංහල ශබ්දකෝෂය, කොළඹ: ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ශ්‍රී චේවන, බෝරුගේගමුවේ (2001) (සම්), සිංහල මහා අකාරාදිය, කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

හෙට්ටිආරච්චි, ඩී. ඊ. (1965), සිංහල විශ්වකෝෂය දෙවැනි කාණ්ඩය, කොළඹ: සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව.

---

BROWN, LESLY (1993) (EDIT), *THE NEW SHORTER OXFORD ENGLISH DICTIONARY*, VOL 1, OXFORD.

PIYATHISSA THERO, WIDURUPOLA (1949), *THE ENGLISH - PALI DICTIONARY*, COLOMBO: THE COLOMBO APOTHECARIES COMPANY LTD.